

De geschiedenis bewijst de juistheid van deze metafoor. Op periodes van optimisme en grote welvaart volgden periodes van teruggang, crisis en pessimisme tot diepe depressie toe. Kennelijk is er een mechanisme dat tegengesteld werkt aan het economische axioma. Als de metafoor letterlijk wordt opgevat, dan zou het een drang tot vernietiging zijn van wat is opgebouwd.

Wie of wat veroorzaakt deze drang?

Zit het opgesloten in de 'beliefsystemen', zoals het geloof in de zeven magere en de zeven vette jaren?

Of zijn het uitingen van levensverlangen versus doodsverlangen in de mens zelf?

Wat zou er kunnen gebeuren als de mens zich bewust zou worden van zijn individuele keuzevrijheid en zich losmaakt van alle geloofssystemen, of deze nu religieus, economisch, sociaal of politiek zijn?

Zouden we dan samen een economisch systeem kunnen ontwikkelen, dat gebaseerd is op menselijkheid, vrijheid en gelijkheid?

Drie artikelen

De hiernavolgende eerder door mij geschreven drie artikelen (geplaatst op www.wijwordenwakker.org) zijn illustraties van de prioriteiten die er worden gesteld binnen het economische systeem (Oliemaatschappijen en TINA & TANIA). Verder hoe krachten binnen het economische systeem en het geldsysteem in de 'gouden jaren' van de economie hand in hand gingen op de markt van koopwoningen (Koopwoningen en Hypotheken).

OLIEMAATSCHAPPIJEN

De grote vijf fossielebrandstoffen-maatschappijen Exxon-Mobil, Royal Dutch-Shell, British Petroleum, Chevron-Texaco en Total boekten in de afgelopen drie jaren 2004-2006 hoge winsten.

Hieronder staan deze winsten weergegeven:

(x miljoen \$)	Exxon	Shell	BP	Texaco	Total
2004	25.330	19.257	17.262	13.328	11.149
2005	36.130	26.261	22.632	14.099	12.643
2006	39.500	26.311	22.286	17.138	12.135
Totaal	100.960	71.829	62.180	44.565	36.927

Bij elkaar geteld heeft de winst van de vijf maatschappijen \$ 315,5 miljard bedragen.

Ter illustratie van de spectaculaire winsttoename: de winst van Exxon bedroeg in 2002 nog 'slechts' \$ 11,4 miljard en de winst van Shell in 2002 \$ 9,7 miljard.

Niet al het geld dat door een bedrijf wordt gegenereerd (cashflow) wordt als winst verantwoord in de boeken. De geldstroom die door de vijf maatschappijen werd voortgebracht uit de bedrijfsactiviteiten bedroeg over dezelfde periode \$ 420,9 miljard.

Dit spectaculaire resultaat kwam vooral tot stand door de hoge olie- en gasprijzen. De hoge prijzen zouden worden veroorzaakt door de sterk stijgende vraag en het (in de nabije toekomst) verminderende aanbod. Op de juistheid van deze beweringen wordt in dit artikel niet verder ingegaan, hoewel ook over dit onderwerp veel te zeggen valt.

Het is logisch om te veronderstellen, dat een onderneming die voorziet dat het door haar geleverde product in de toekomst steeds schaarser gaat worden, naar alternatieven gaat zoeken om haar voortbestaan veilig te stellen. Het zou volgens deze redenering verstandig zijn om het geld dat nu wordt verdiend volledig te investeren in de ontwikkeling van andere energiebronnen.

Kennelijk denken de grote olie- en gasmaatschappijen hier anders over. Door hen werd in de afgelopen drie jaar minder dan 1% van de \$ 420,9 miljard cashflow geïnvesteerd in en aan onderzoek uitgegeven aan de ontwikkeling van niet-fossiele energiebronnen zoals biobrandstof, water-, wind- en zonne-energie.

De vijf maatschappijen investeren vanzelfsprekend wel, maar dan grotendeels in olie- en gasopsporings- en winningstechniek. In het jaarverslag van Exxon-Mobil staat te lezen dat met behulp van nieuwe technologie de oliereserves tot ver na 2030 exploitabel zullen zijn. Aan dit type investeringen hebben de vijf maatschappijen ongeveer 50% van de \$ 420,9 miljard uitgegeven.

De ondernemingen in de olie- en gasindustrie zien dus kennelijk voornamelijk de noodzaak niet in van een overgang van de fossiele producten olie en gas naar andere energiebronnen.

Opmerkelijker nog dan het investeringsbeleid van de grote vijf is de drang om het hun aandeelhouders naar de zin te maken. De vijf maatschappijen betaalden over de periode 2004-2006 \$ 219,4 miljard uit aan de aandeelhouders. Dit bedrag is even omvangrijk als dat wat werd uitgegeven voor alle investeringen die de vijf maatschappijen in de periode 2004-2006 hebben gedaan.

Anders gezegd: 70% van de winst werd uitgekeerd aan de aandeelhouders.

De aandelen van beursgenoteerde bedrijven staan niet op naam. Het is daarom moeilijk om na te gaan wie de aandeelhouders zijn en hoeveel aandelen een individuele aandeelhouder heeft. Tenzij het gaat om instituten zoals pensioenfondsen en beleggingsinstellingen.

De vijf maatschappijen keerden over de periode 2004-2006 \$ 94,9 miljard uit aan dividend. Dit is 30% van de winst. Dividenden worden in gelijke bedragen per aandeel uitbetaald. Dus hier-

van heeft iedere aandeelhouder geprofiteerd, evenredig met het aantal aandelen dat op dat moment in zijn of haar bezit was.

De vijf maatschappijen hebben echter ook op grote schaal hun aandelen teruggekocht van aandeelhouders tegen de op dat moment geldende marktprijs. Exxon bijvoorbeeld, heeft in 2005 268 miljoen aandelen ingekocht voor een totaalbedrag van \$ 18,2 miljard en in 2006 401 miljoen aandelen voor \$ 29,8 miljard. Hierdoor kocht Exxon in twee jaar tijd ongeveer 10% terug van de 6,5 miljard aandelen die deze maatschappij in omloop had gebracht.

Shell kocht in 2005 157 miljoen aandelen in voor een bedrag van \$ 5 miljard en in 2006 245 miljoen aandelen voor een bedrag van \$ 8,2 miljard.

De vijf maatschappijen samen kochten in de periode 2004-2006 voor een totaalbedrag van \$ 124,6 miljard aan aandelen in. Tenzij het om instituten gaat is het niet bekend welke aandeelhouders hun aandelen aan de maatschappijen hebben verkocht.

De financiële deskundigen stellen dat inkoop van eigen aandelen gerechtvaardigd is als er sprake is van 'overtollige' cashflow. Inkoop van eigen aandelen vergroot de winst per aandeel en verhoogt daardoor de marktwaarde per aandeel.

Waarom is het echter nodig de winst per aandeel nog verder te verhogen bij bedrijven die al spectaculaire winsten en dus een grote toename van de winst per aandeel hebben geboekt in de afgelopen drie jaar?

De invloed van inkoop op de winst per aandeel is bij giganten zoals deze vijf olie- en gasmaatschappijen bovendien verhoudingsgewijs niet groot. De winst per aandeel is bij Exxon-Mobil bijvoorbeeld in vijf jaar gestegen van \$ 1,69 naar \$ 6,68 per aan-

deel. De invloed van de inkoop van aandelen op deze stijging is beperkt tot niet meer dan een dollar.

En wat is 'overtollige' cashflow voor ondernemingen in een bedrijfstak met schaars wordende producten, waarvoor tevens geldt dat men de winst zo veel mogelijk zou moeten herinvesteren om de continuïteit naar de toekomst toe veilig te stellen?

De vraag waarom de vijf grote maatschappijen zo genereus zijn naar de aandeelhouders blijft daarom grotendeels onbeantwoord. Hieraan kan in het bijzonder wat de inkoop van eigen aandelen betreft nog een intrigerende vraag worden toegevoegd: "Waar ging al dit geld naartoe?"

KOOPWONINGEN EN HYPOTHEKEN

"De Grote Onthaler heet u hartelijk welkom", vertaalde een hoeder, die bij het trapgat stond. "Uw gangen hebben hem veel lering en vermaak gegeven. Ook uit hij zijn genoegen, dat u de weg naar boven hebt gevonden."

.....
"O" hernam Bommel. "Ik bedoel... Ik begriep niet, eh..."

"Dat doet niemand", verklaarde de gastheer. "In raadseis loopt men rond, dat is nu juist het aardige van het Plan."

.....
"In raadseis loopt men op aarde rond", sprak de ander, met zorg een hapje kiezend. "Waarom? vraagt men zich af. Wat is het doel? En men krijgt geen antwoord. Ik ben de enige die het weet, want ik heb zelf het Plan gemaakt."

"O", zei heer Bommel zonder begrip. "Maar die trein... Wilt u beweren dat u alles hebt laten aanleggen voor de aardigheid?"

"Waarom niet?" vroeg zijn gastheer. "Men moet toch wat doen? Ik ben ziek Ali en Ali ben Ali Jas, de Onthaler. Ik verdrijf mijn verveling op een leerzame en onderhoudende manier. Want niets is zo vervelend als almacht en daarover beschik ik toevallig omdat ik zoveel olie bezit. Daar blijft het leven hier beneden afhankelijk van te zijn."

.....
"Ik heb allies", sprak hij. "Niet alleen almacht maar ook een groot verstand. Daarom weet ik, dat men wijs kan worden door ervaring. Maar men wordt moe als men veel meemaakt."

.....

"Om niet moe te worden heb ik een Plan ontworpen. Nu kan ik anderen de ervaring laten opdoen en er zelf wijs van worden. Hoe vindt u dat?" Hij lachte smakelijk en verdiepte zich een poosje in de room op zijn roomhoorn.

Uit: De Grote Onthaler van Marten Toonder (1977)

In de financiële balans van willekeurig welke bankinstelling valt op, dat 90% of meer van het geld dat door de banken wordt uitgeleend, bestaat uit middelen die aan de bank ter beschikking worden gesteld door niet-aandeelhouders, zoals spaargeld, creditgeld van rekeninghouders, deposito's, leningen, etc. Dus de aandeelhouders zorgen slechts voor een klein deel van het geld dat door banken op de een of andere manier wordt uitgeleend. Het geld dat door de aandeelhouders ter beschikking wordt gesteld wordt risicodragend vermogen genoemd.

Dit betekent, dat aandeelhouders hun geld kwijt kunnen zijn als de bank failliet zou gaan en er onvoldoende geld is om hen terug te betalen. Het geld van de spaarders, het tegoed van de rekeninghouders, etc. moet door de bank aan hen worden uitbetaald als hierom wordt verzocht. Deze middelen heten niet-risicodragend. Het is voor een bankier daarom belangrijk dat er geen risico's worden genomen die ertoe zouden kunnen leiden dat de bank niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen.

Dit geldt ook voor het verlenen van leningen op koopwoningen. Als banken de noodzakelijke voorzichtigheid in acht zouden nemen, dan zou slechts een deel van de koopsom van de woning met een hypotheecaire lening worden gefinancierd.

Zo ging het dan ook enkele tientallen jaren geleden nog. Het kopen van een huis was geen simpele zaak. Vaak moesten familie en vrienden financiële hulp bieden om de koop mogelijk te maken. Ook werd er alleen naar het inkomen van de 'kostwinner', meestal de man, gekeken, omdat de bank ervan uitging dat de vrouw voor de kinderen ging zorgen en uit het arbeidsproces zou stappen zodra er kinderen kwamen.

Dat zijn hypotheeken waarbij meer wordt geleend dan de vrije verkoopwaarde van het huis. Ook gaat zij strenger toezien op de naleving van de inkomensloosheid door leningverstrekkers.

Reacties VEH en NVM

'Als de plannen van de AFM worden uitgevoerd is dat de doodsteek voor de woningmarkt', stelt de Vereniging Eigen Huis.

Makelaarsvereniging NVM vindt de maatregelen van de AFM 'een verkeerd signaal, op een verkeerd moment'. Volgens directeur Ger Hukker van de vereniging staan de plannen haaks op initiatieven van het Rijk om de vastgelopen woningmarkt weer op gang te krijgen, zoals de koopsubsidie en de startersleningen.

Vooral starters geraakt

De ingrepen raken volgens de woningsector vooral de starters die niet in staat zijn de volledige kosten bij aankoop van een huis te financieren. Een ruime meerderheid van de starters kiest voor een tophypothek.

Staatssecretaris Jan Kees de Jager van Financiën vindt het goed om kritisch te kijken naar overfinanciering, maar vraagt zich af of de AFM dat oordeel mag vellen. 'Dit zou nadelige gevolgen kunnen hebben voor de woningmarkt. Of we dit gaan doen is de vraag.'

Directeur Karel Schiffer van de stichting achter de Nationale Hypotheek Garantie die eigenwoningbezit bevordert, denkt dat de plannen 'weinig kans van slagen hebben'.

Volgens AFM-voorzitter Hans Hoogervorst wordt bij 20% van de hypotheeken meer geleend dan volgens de gedragscode van de sector is toegestaan. De norm is maximaal 4,5 tot 5,5 maal het jaarsalaris. De toezichthouder vreest dat huizenbezitters door gedwongen verkopen blijven zitten met een restschuld.

De AFM is vastbesloten om de tophypotheeken aan te pakken.

AFM heeft de middelen

Hoogervorst zegt de middelen te hebben om het verbod op tophypotheeken en naleving van de inkomensloosheid te handhaven. 'De Wet op het financieel toezicht zegt dat bemiddelaars een passend advies moeten geven en aanbieders verantwoordelijk krediet moeten verstrekken. Wij geven nu invulling aan deze open norm.'

In de Tweede Kamer werd gisteren geschokt gereageerd op het nieuws dat 20% van de hypotheeken hoger uitkomt dan de in de gedragscode geformuleerde inkomensloosheid. Een meerderheid is blij met de initiatieven van de AFM. Ook is er verbazing over het feit dat de AFM nu pas met deze cijfers komt en zichtbaar niet eerder heeft kunnen of willen ingrijpen.

Paul Tang van de PvdA: 'Dat één op de vijf meer krijgt dan in de gedragscode is afgesproken is bespottelijk.' Ely Blanksma van het CDA: 'Als bankiers de code keer op keer met voeten treden, roepen ze zelf welgeving over zich af.'

Banken reageren terughoudend. Bert Bruggink, financieel bestuurder van de Rabobank: 'Het probleem is vaak niet de verhouding tussen de schuld en de waarde van het huis, maar zaken als werkloosheid, echtscheidingen en dergelijke.'

DSB Bank zegt terughoudend te zijn met tophypotheeken. ING wilde gisteren niet reageren.

Copyright (c) 2009 Het Financieel Dagblad

Gelukkig is een meerderheid in de Tweede Kamer vooralsnog van mening dat de ingreep van de AFM te ver gaat.

TINA en TANIA

In het artikel over de oliemaatschappijen wordt met duidelijke getallen aangegeven hoe de westerse gas- en oliemaatschappijen:

- o in de periode 2004-2006 hoge winsten boekten;
- o relatief zeer weinig investeerden in research en ontwikkeling van alternatieve energiebronnen;
- o hoge dividenden uitkeerden aan de aandeelhouders;
- o voor enorme bedragen aandelen hebben teruggekocht van aandeelhouders.

De olie- en gasprijzen stijgen in een schijnbaar niet te stuiten tempo. Op de vraag waarom dit gebeurt wijzen de betrokken partijen met een beschuldigende vinger naar elkaar. De overheden van landen met olie- en gasreserves zouden een steeds groter deel van de koek opisen, de producenten zouden het aanbod beperken om de prijs hoog te houden, er zouden problemen zijn bij de raffinaderijen van Shell, Exxon, BP en andere maatschappijen,

waardoor er onvoldoende verwerkingscapaciteit kan worden ingezet, speculanten op de beurs zouden de prijzen omhoogstuwten. Wat ook de oorzaak mag zijn, alle partijen hebben belang bij de hoge olie- en gasprijzen.

Hoewel BP de winst in 2007 zag dalen met 22%, realiseerde dit bedrijf toch nog een mooi resultaat van ruim \$ 17 miljard, na een afboeking van \$ 3 miljard op de olie- en gasreserves die eigendom van BP zijn. Opnieuw was BP genereus naar de aandeelhouders. Het uitgekeerde dividend bedroeg in 2007 ruim \$ 8 miljard en de onderneming kocht voor eveneens \$ 8 miljard terug aan aandelen. Ondanks het 'slechte' jaar 2007 werd bijna 100% van de winst teruggeven aan de aandeelhouders.

Exxon slaagde er in 2007 in het megaresultaat van 2006 te evenaren. Het resultaat steeg met 3% naar een winst van ruim \$ 40 miljard. Ook Exxon keerde meer dan de in 2007 behaalde winst uit aan de aandeelhouders. Het dividend bedroeg \$ 8 miljard en Exxon kocht voor \$ 33 miljard terug van aandeelhouders. Exxon is tot op zekere hoogte zelfs mededeelzaam over van wie de aandelen werden teruggekocht: *"Purchases may be made in both the open market and through negotiated transactions, and may be increased, decreased or discontinued at any time without prior notice."*

Shell realiseerde in 2007 een winst van \$ 31 miljard. In 2006 bedroeg de winst \$ 25 miljard. Een stijging van 2.4%! Van het resultaat ging 30% of wel \$ 9 miljard naar de aandeelhouders in de vorm van dividend. De onderneming kocht voor \$ 4 miljard in aan aandelen. Hiermee was Shell de minst genereuze van de drie grote 'fossils'. Maar hoewel de mediaboodschappen van Shell anders suggereren, blijkt niet uit de cijfers dat Shell aanzienlijke bedragen is gaan investeren in onderzoek naar en ontwikkeling van andere energiebronnen.

Het ziet er meer naar uit, dat Shell tegenslagen heeft geïncasseerd in het verkrijgen van productierechten van olie- en gasvelden, waardoor de controle 'upstream' minder is geworden. Het

ligt daardoor eerder voor de hand dat Shell reserves kweekt voor onderzoek en ontwikkeling van olie- en gasvelden die moeilijk winbaar zijn. Zoals in diepze en Arctische gebieden, maar die het voordeel hebben, dat er geen lastige overheden zijn waarmee moet worden onderhandeld.

De voortdurend in de media herhaalde informatie dat de olie- en gasvoorraden binnen een beperkt aantal jaren zouden zijn uitgeput omdat de vraag wereldwijd zo is toegenomen, lijkt niet waar te zijn. Het gaat om geopolitieke belangen. Landen zoals Rusland, Venezuela, Iran, etc. kennen de macht van het 'de hand aan de kraan' hebben. De grote westerse olie- en gasmaatschappijen hebben tot dusver grotendeels controle kunnen uitoefenen op de winning, door het te halen uit landen met hen welgezinde overheden, al dan niet geholpen door het uitkeren van aantrekkelijke bonussen aan de plaatselijke machthebbers. Deze olie- en gasvelden raken langzamerhand op. Hierdoor moeten de grote 'fossils' onderhandelen met lastige overheden, die een groter deel van de opbrengst opeisen dan men gewend was en die cisen stellen aan de manier waarop de winning plaatsvindt. Niet omdat deze overheden menslievend zijn, maar meer omdat er voor propaganda naar het volk geld nodig is. Shell wordt van de grote westerse maatschappijen het meest nadrukkelijk geconfronteerd met deze realiteit. Vandaar, dat deze onderneming de meeste krokodillentranen plengt in de media:

"Op de 'drie harde waarheden' voor de toekomstige energievoorziening antwoordt olieconcern Shell met twee afkortingen: Tina en Tania. Tina staat voor 'there is no alternative' en het zusje Tania voor 'There are no ideal answers'. zo luidt de sombere conclusie die vicepresident Jeremy Bentham van Global Business Environment van Shell International trekt tijdens zijn presentatie in Amsterdam over de energietoekomst van Shell tot 2050."

De drie harde waarheden van Shell houden in dat de energiehonger van groeiende China en India leidt tot een explosieve groei in de vraag naar fossiele brandstoffen, zoals olie en gas. De industrie zal steeds meer moeite hebben om die groeiende vraag te kunnen bijbenen. Tegelijk neemt de druk op klimaat en milieu toe omdat een

steeds groter deel van de wereldbevolking zijn aandeel opeist van de steeds moeilijker winbare fossiele brandstoffen. Dat terwijl er minder 'easy oil' wordt gevonden en gewonnen dan er verduijnt in auto's en kachels."

(Bron: Het Financieele Dagblad d.d. 12 februari 2008)

Grote broer Exxon huult mee:

"Bestuursvoorzitter Rex Tillerson van het Amerikaanse olieconcern ExxonMobil heeft gisteren hard uitgehaald naar olie- en gasrijke landen die eenzijdig contracten met westerse oliemaatschappijen veranderen. 'Energienationalisme kan verstrekende gevolgen hebben voor de wereld economie en betrouwbaarheid van de energievoorziening', zei Tillerson gisteren in Rome tijdens een toespraak op het driejaarlijkse World Energy Congress.

Zonder landen bij naam te noemen verwees Tillerson veelvuldig naar Rusland, waar zowel Shell als BP de controle over olie- en gasprojecten onder druk van het Kremlin moesten overdragen aan staatsgasconcern Gazprom. 'Sommige landen hebben eenzijdig contracten met olie- en gasmaatschappijen aangepast en projecten genationaliseerd', aldus Tillerson.

"Maar energienationalisme is contraproductief", waarschuwde de ExxonMobil-topman. Omdat het aanbod kunstmatig krap wordt gehouden door het weren van buitenlandse investeringen 'vertraagt de economische groei wereldwijd'. De bevolking van olie- en gasrijke landen betalen volgens Tillerson het gelag. 'Die landen missen door de lagere productie olie-inkomsten en er wordt minder geïnvesteerd in de lokale economieën.'

(Bron: Het Financieele Dagblad 13 november 2007)

De tranen en verwijten van Shell en Exxon zijn tegen de achtergrond van de gigantische bedragen die worden uitgekeerd aan 'hun' aandeelhouders haast lachwekkend. Als deze bedrijven werkelijk zo begaan zouden zijn met het welzijn van de wereldbevolking en een gestadige wereldwijde economische groei, dan zouden er door deze maatschappijen in de afgelopen vijf jaar grootscheepse investeringen zijn gedaan in het onderzoek naar en de ontwikkeling en productie van nieuwe en schone energie.

Het tegenargument dat er voor deze projecten onvoldoende middelen beschikbaar zouden zijn is aantoonbaar onjuist, want aan de aandeelhouders werd in de periode 2004-2007 door Exxon, BP, Shell, Texaco en Total meer dan \$ 300 miljard uitbetaald. En met zelfs de helft van zo'n bedrag zouden mooie dingen kunnen zijn gedaan als daartoe de wil aanwezig was geweest.

Over wat er in werkelijkheid met deze gigantische hoeveelheid geld is en wordt gedaan kan slechts worden gespeculeerd omdat de verdere gang van deze geldstromen voor een belangrijk deel aan het oog is onttrokken. De overheden van de westerse landen en uiteindelijk hun burgers moeten het maar zien op te lossen, door moeizaam uit belastinggeld gefinancierde alternatieve energieprojecten te organiseren, die – als het begrotingstechnisch even niet uitkomt – ook weer kunnen worden stopgezet, zoals een kernfusieproject:

"Budgetstop VS zet mogelijk rem op kernfusieproject Iter"

(Bron: Het Financieele Dagblad)

In maart 2009 gaf Shell aan voorlopig geen heil te zien in zonne- en windenergie.

Shell zet investeren in windparken op laag pitje.

18 maart 2009 | Het Financieele Dagblad

Shell doet voorlopig geen grote investeringen meer in windenergie. Dat heeft het bestuur van het olie- en gasconcern gisteren bekendgemaakt tijdens een update van zijn strategie in Londen. Ook investeringen in zonne-energie en waterstof zijn voorlopig niet aan de orde.

Duurzaam energiebedrijf E.ON gaf in februari 2009 in het FD aan dat het te kampen had met tegenslagen:

'Wij hebben de wind tegen. In plaats van groei worden we opeens geconfronteerd met ernstige stagnatie', zegt bestuursvoorzitter Ad van Wijk van Econcern.

Van Wijk, in 2008 uitgeroepen tot topman van het jaar, heeft vrijdag zijn 1400 werknemers ingelicht over een onafwendbare personeelsreductie. Hij weet nog niet hoeveel ontslagen er precies zullen vallen.

Nauwelijks drie maanden later vroeg Econcern surseance van betaling aan. (de schuldenpositie is zo hoog geworden dat het bedrijf niet meer in staat is om dit zelfstandig op te lossen) In een artikel in de Volkskrant van 30 mei 2009 onder de titel 'Groen was het toverwoord' wordt de opkomst en neergang van Econcern uit de doeken gedaan.

Econcern, opgericht in 1984, heeft vier bedrijfsonderdelen; Evelop, hoofdactiviteit windenergie, Ecostream, hoofdactiviteit zonne-energie, Ecoventures, investeringen in de ontwikkeling van nieuwe duurzame bedrijven. Het vierde bedrijfsonderdeel houdt zich bezig met adviezen op het gebied van ecologie.

Het bedrijf werd in 1984 opgericht en groeide geleidelijk.

In 2001 bedroeg de omzet € 14 miljoen en werd er nauwelijks winst gemaakt. In 2005 bedroeg de omzet € 45 miljoen en was de winst € 6,6 miljoen.

Het bedrijf groeide, mede door overnames in 2006 sterk. De omzet maakte een sprong van € 45 miljoen in 2005 naar € 240 miljoen in 2006. De winst bedroeg in 2006 43,5 miljoen. In het daarop volgende jaar 2007 steeg de omzet tot € 443 miljoen en bedroeg de winst € 85 miljoen.

Investeers SHV (Fentener van Vlissingen) en Good Energies (Brenninkmeijer) namen in 2006 voor € 80 miljoen deel in het aandelenkapitaal van Econcern. Triodos Bank en GTI trokken zich terug. Een consortium van banken onder leiding van de ING Bank verstrekte € 150 miljoen krediet.

In 2008 werd de vermogenspositie van Econcern nog ver-

der versterkt door een deelneming van de Rabobank en Delta Lloyd.

Good Energies stapte er weer uit in mei 2008.

Nauwelijks een jaar later zat Econcern in zwaar weer. Als gevolg van de crisis liepen diverse projecten vertraging op. De inkomsten werden te laag ten opzichte van de hoge schuldenlast. Ook werd Econcern gehinderd door de lange terugverdientijd van de omvangrijke investeringen die het had gedaan. De problemen werden acuut toen de banken hun leningen opeisten. Econcern had niet de middelen om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen. De investeerders SHV Holdings en Rabobank lieten het afweten.

Ondanks dat de overheid aanvankelijk bereidheid had getoond om Econcern financieel te steunen zoals dat ook bij de banken wordt gedaan, liet de Minister van Economische Zaken kort na de surseance aanvraag weten dat het Econcern niet te hulp zal schieten.

Er zou sprake zijn van mismanagement bij Econcern. Er was een 'chaotische constellatie van zo'n tweehonderd bedrijfjes, deelnemingen, projecten en plannen', volgens een in augustus 2008 nieuw aangetreden commissaris bij het bedrijf.

Wacht even... van Wijk, de bestuursvoorzitter van Econcern werd in 2008(!) uitgeroepen tot topman van het jaar. Het bedrijf was de 'modelboerderij van het kabinet Balkenende.

En dan blijkt plotseling dat Econcern niet strak werd geleid, dat de schulden te hoog waren en dat de risico's te groot zijn voor nieuwe investeerders om nog een belang in het eigen vermogen van Econcern te nemen?

Als u een verband legt tussen Econcern en 'There Is No Alternative' en 'There Are No Real Answers' van Shell, dan zou op zijn minst de conclusie dat hier sprake is van een self fulfilling prophecy gerechtvaardigd zijn.

Het is waar dat het commercieel verantwoord ontwikkelen

van duurzame energie tijd kost en enorme investeringen vergt.

Maar waar is het besef gebleven dat 'De kost altijd voor de baat uit gaat'?

Als u dit boek leest dan zal het verdere lot van Econcern duidelijk zijn geworden. Vrijwel altijd is sursance van betaling een voorbode van het faillissement van een onderneming.

Op 3 juni 2009 stond in het FD dat Econcern zich heeft verteld aan Belwind, een groot windmolenpark in België. Er zijn nog onderhandelingen gaande met de Europese Investerings Bank over een banklening, maar de verwachtingen hierover zijn niet hooggespannen. De kans dat Econcern eigenaar blijft van Belwind werd door het FD klein geacht. Het feit dat het financiële rendement voor Econcern slechts klein is ten opzichte van de omvangrijke investering is geen nieuw feit. Het is inherent aan het type bedrijf dat Econcern is (was). In elk geval geen bedrijf voor investeerders die op korte termijn een hoog rendement verwachten of voor banken die hun leningen snel terugbetaald willen hebben.

Het is onbegrijpelijk dat de overheid wel de banken steunt en niet een bedrijf als Econcern, dat voor Nederland in het post gas- en olietijdperk van essentieel belang is. Als het waar zou zijn dat het bedrijf niet krachtig genoeg wordt geleid, dan zou daar toch wel iets aan te doen zijn (geweest)?

Ubbink Solar Modules, een fabriek van zonnepanelen in het Gelderse Doesburg, zit in de problemen. Het wijt dit aan de geldnood bij de belangrijkste klant, een dochteronderneming van Econcern. De kans dat 60 mensen hun baan gaan verliezen wordt groot geacht.

(Volkskrant 3 juni 2009)

Hoofdstuk 3

Hoe werkt het geldsysteem?

In een van de eerste nummers van de Nederlandse uitgave van de 'Donald Duck' staat een getekend verhaal, waarin de steenrijke eend Dagobert Duck de hoofdrol speelt. Dagobert bezit een boerderij. De neefjes Kwik, Kwek en Kwak, en Donald Duck werken voor hem. De neefjes doen hun werk met veel plezier. Zij verzorgen opgewekt de dieren en de gewassen. Donald Duck vindt het allemaal maar niks. Hij wil een miljoen, want dan hoefde hij niet meer te werken. Dagobert waarschuwt hem. "Als jij een miljoen wilt hebben, zul je moeten werken. Niemand geeft je dat geld zomaar!" Vertwijfeld vraagt Donald Duck zich af: "Wie zou het werken uitgevonden hebben? Is er geen middel om zonder werken rijk te worden?"

Achter de boerderij van Dagobert staat een gigantische open kist, waarin hij al zijn munten en bankbiljetten bewaart. Hoe groot dit kapitaal is weet niemand, want het is ontelbaar. Hoe hij aan dit kapitaal is gekomen wordt niet vermeld. Het grootste genoegen van Dagobert is dat hij er 'als een mol in rond kan woelen, als een zeehond in kan springen en het in de lucht kan smijten, zodat het als regen op zijn kop klettert'.

Op zekere dag pakken zich donkere wolken samen boven Dagoberts open geldkist. Een wervelstorm zuigt alles eruit en verstrooit het over het land. Overal valt letterlijk het geld uit de lucht. Ook Donald Duck krijgt op deze manier zijn gewenste miljoen in de schoot geworpen.

Vanzelfsprekend is hij geheel euforisch. Hij besluit meteen een wereldreis te maken. Om te beginnen wil hij benzine tanken en een hapje gaan eten. Tot zijn grote teleurstelling staat bij de benzinepomp echter een mededeling: "Gesloten wegens wereldreis, de eigenaar." Dan maar een hapje eten. Maar ook de eigenaar van het restaurant is op wereldreis. Met de bus reizen gaat niet, want de chauffeur is op wereldreis. Niemand werkt meer, want iedereen heeft een miljoen of meer.

Intussen gaat op de boerderij van Dagobert alles zijn gewone gang. Door de enorme inzet van de neefjes Kwak, Kwek en Kwak, voortgedreven door Dagobert, worden er ruimschoots groente gekweekt, graan verbouwd, eieren verzameld, enzovoort. En omdat hij de enige is in het hele land die is blijven produceren komt gaandeweg iedereen bij hem voor voedsel. De prijzen voor het brood, de eieren en groente zijn echter exorbitant hoog. Maar omdat niemand de keus heeft wordt de prijs ervoor betaald en na verloop van tijd heeft Dagobert al zijn geld terug.

En wat doet hij ermee? Hij springt erin als een zeehond, hij woelt erin rond als een mol en hij smijt het in de lucht zodat het als regen op hem klettert.

Dit lijkt niet meer dan een aardig kinderverhaaltje. Misschien vindt u het zelfs wel wat kinderachtig. Toch zit er meer in dan bij de eerste indruk het geval lijkt te zijn.

Wat in werkelijkheid vaak vrijwel niet valt te ontrafelen door ingewikkelde structuren en door het gebruik van academische taal, wordt op een verrassend simpele manier zichtbaar in dit kinderverhaal.

'Uncle' Walt Disney heeft met de avonturen van zijn stripfiguren een grote invloed uitgeoefend op de vorming van de normen en waarden bij miljoenen kinderen in de vele landen waarin 'het vrolijk weekblad' werd gelezen en waar naar de tekenfilms werd gekeken.

Over welke normen en waarden gaat het?

Bijvoorbeeld over de opvatting dat de mens moet werken om te kunnen bestaan.

Over de vanzelfsprekendheid dat fysieke arbeid matig wordt beloond en dat de vreugde in 'de arbeid' zelf zit. Hoe onaangenaam het werk ook mag zijn.

Dagobert Duck heeft een onmetelijk groot kapitaal, zo groot dat een mens het in geen duizend levens door werken alleen bijeen zou kunnen vergaren. De herkomst van zijn kapitaal blijft geheel buiten beschouwing.

Het is volkomen logisch, dat hij zelf geen fysieke arbeid verricht. Waarmee het beeld wordt geschapen van de manager, die de 'lijnen uitzet' en zich niet bezighoudt met de uitvoering.

Als de inhoud van zijn geldpakhuis door een wervelstorm over het hele land wordt verspreid en iedereen plotseling 'rijk' is, dan leidt dat tot grote ellende. Want niemand is meer bereid om iets voor de ander te doen. Het is daarom maar goed dat het geld weer terugvloeit naar Dagobert. Want daardoor is alles weer bij het oude en is de mens bereid om weer te werken voor de kost.

Het verspreiden van het geld over alle mensen zou kunnen worden gezien als een 'Act of God'. In ieder geval iets wat niet volgens de wil van Dagobert is. Maar als het gebeurt, dan maakt hij zich er niet druk over. Hij kent de psychologie van de mens, in zoverre dat hij weet dat hebzucht, begeerte en egoïsme belangrijke drijfveren zijn.

Handig speelt hij hierop in en als een echte strateeg plant Dagobert Duck de herovering van zijn kapitaal.

Waarom kent Dagobert Duck 'de mens' in de genoemde drijfveren? Omdat hijzelf geheel gekenmerkt wordt door hebzucht, begeerte en egoïsme. Hij heeft deze eigenschappen zelfs tot deugd verheven. Zoals de hoofdpersoon Gekko in de onthullende film 'Wallstreet' verklaart: "Greed is good!" In een uitzending van de Boeddhistische omroep zegt de Engelse komiek John Cleese, dat

hebbigheid een gevolg is van het niet accepteren van de dood. Deze gedachte lijkt juist, want waarom zou een mens tot in het on eindige bezit willen vergaren, als hij zich volledig bewust zou zijn van zijn sterfelijkheid?

De enige basis waarop de mens volgens de filosofie van Dagobert bereid is iets voor de ander te doen, is geld. Maar laat de grote massa niet te veel geld verdienen of het op een andere manier in zijn bezit krijgen, want dan maakt men liever een 'wereldreis'. Het is dus volgens het Dagobert-denken een zegen voor de mensheid, dat er enkele steenrijke individuen zijn, die ervoor zorgen dat de geldhoeveelheid in omloop krap blijft en ook dat de rijkdom niet gelijkmatig is verdeeld. Het is verder maar goed dat die steenrijken liever 'zwemmen in hun geld' dan dat zij het in omloop zouden brengen. Want daar komen immers alleen maar ongelukken van.

Bestaan de Dagoberts Duck ook in werkelijkheid? En zo ja, waar kan men ze vinden? Het lijkt simpel, Dagobert Duck is daar waar het grote geld is. En waar is geld meer geconcentreerd dan in bankinstellingen? Het zou dus mogelijk moeten zijn om ze daar te vinden. De financieel/juridisch /politiek/economische werkelijkheid van deze tijd is echter zo ingewikkeld en ondoorzichtig gemaakt, dat het vrijwel onmogelijk is om vandaag de dag te traceren 'who is behind this all'.

Toch weten we vanuit de geschiedenis dat er dynastieën waren die een enorme macht en invloed in de financiële wereld bezaten. Zo machtig, dat landen en vorstenhuizen diep in de schuld bij hen stonden. Deze dynastieën waren in staat om economieën tot bloei te laten komen en naar de ondergang te sturen. Bij de vele oorlogen die in de afgelopen eeuwen in Europa en Amerika zijn uitgevochten, speelden zij een centrale rol in de financiering hiervan. Beide partijen werden door dezelfde dynastie van geld voor soldaten en wapentuig voorzien. Waarbij zij hun macht gebruik-

ten om de partij die moest winnen zo te bevoordelen dat dit ook meestal gebeurde. Napoleon Bonaparte heeft door zijn oorlogen te financieren uit de opbrengst van de verkoop van Louisiana getracht zich aan de macht en invloed van de gelddynastieën te onttrekken. Wat hem uiteindelijk niet gelukt is.

De Verenigde Staten hebben na de onafhankelijkheidsoorlog een verbeterde strijd gevoerd om zich los te maken van de invloed van deze machten. Een strijd die door de oprichting van de Federal Reserve Bank in 1913 uiteindelijk verloren is.

"I believe that banking institutions are more dangerous than standing armies... If the American people ever allow private banks to control the issue of currency... the banks and corporations that will grow up around them will deprive the people of their property until their children wake up homeless on the continent their fathers conquered" - Thomas Jefferson (1743-1826)

On November 21, 1931 President Franklin Roosevelt told Edward M. House "The real truth... is, as you and I know, that a financial element in the larger centers has owned the Government ever since the days of Andrew Jackson - and I am not wholly excepting the administration of W[oodrow]. W[ilson]. The country is going through a repetition of Jackson's fight with the Bank of the United States - only on a far bigger and broader basis." (Bron: Wikipedia)

In de 20e eeuw hebben de gelddynastieën het Russische communisme(!) en het nazisme in Duitsland in het zadel geholpen, door Lenin/Stalin en Hitler te financieren.

Niet alleen in de financiële wereld was er een centrale rol weggelegd voor familiëdynastieën. Ook bijvoorbeeld olie, gas, kolen, staal en media werden door hen beheerst. Zo sterk zelfs, dat de olie, in handen van een van de dynastieën, op last van de Amerikaanse regering werd gesplitst in zeven maatschappijen. Niet dat dit overigens een echte wijziging in de machtsverhoudingen teweeg heeft gebracht. Het is immers duidelijk dat de olie maatschappijen alle kenmerken van een kartel vertonen. Waar de mededingingsautoriteit in Brussel niet tegen optreedt.

In de huidige tijd lijkt het wel alsof de dynastieën volledig op de achtergrond zijn geraakt. Met behulp van gecompliceerde juridische constructies en legers van juristen, economen, (corrupte) politici enzovoort, hebben zij een web gesponnen tot in alle uithoeken van de wereld, terwijl de spin zelf onzichtbaar is.

Marten Toonder drijft een milde spot met deze dynastieën in zijn verhaal 'De Bovenbazen'. Het verhaal begint schitterend en veelbetekend als volgt:

"Het is in de wereld ongelijk verdeeld; sommige lieden hebben niets en andere hebben alles. Wanneer men niets heeft, is het mogelijk om meer te krijgen - voor dat soort is het leven eigenlijk een pretje. Maar iemand die alles heeft, is nooit meer blij wanneer hij wat ontvangt. In plaats daarvan moet hij altijd bang zijn dat hij iets verliest, want dat is de enige mogelijkheid die er voor hem overblijft. Zulke stakkers leiden een kommervol bestaan, gevuld met zorgen en kwalen - en het wordt tijd, dat hun stille strijd eindelijk eens onverbloemd in het daglicht wordt gebracht.

Dit is de geschiedenis van de Bovenbazen, ook wel de Bovenste Tien genoemd. Om sterker te staan tegenover de hebzuchtige wereld wonen ze in groepsverband in de Gouden Bergen, omringd door voetangels, klemmen en schrikdraad."

Uit het hele verhaal blijkt het scherpe inzicht dat Marten Toonder had in het goudsysteem en wie hierin de leidende rol hebben. Op een simpele en humoristische manier laat hij zien hoe het gemanipuleerd wordt door een kleine groep. Maar ook dat de Bovenbazen machteloos staan als Heer Bommel, geholpen door Tom Poes de stem van zijn hart volgt en niet die van de hang naar roem, macht en hebzucht.

Wie in het 'centrum' van de macht zit in het geldsysteem, heeft drie instrumenten tot zijn beschikking. Het eerste is dat van het recht om geld te scheppen, het tweede is dat van fractioneel bankieren en het derde is dat van het berekenen van rente over het uitgegeven geld. Het scheppen van geld is iets wat al heel lang wordt gedaan.

In de Middeleeuwen gaven de goudsmeden aan de klanten die goud als betaalmiddel bij hen kochten papieren 'bewijzen' mee dat de houder hiervan tegen inlevering van dit papier recht had op een hoeveelheid goud. Deze papieren waren 'zo goed als goud' en werden daarom gebruikt als betaalmiddel. Dit is een logische oplossing als men bedenkt, dat het transporteren van grote hoeveelheden goud een zware klus was en overvallen van goudtransporten meer regel dan uitzondering waren.

Omdat maar een klein gedeelte van het goud ook daadwerkelijk door de rechthebbenden werd opgevraagd, gingen de goudsmeden er toe over om meer papier uit te geven dan er goud voorhanden was. Deze in wezen frauduleuze handeling wordt fractioneel bankieren genoemd. Door papieren uit te geven, die niet gedekt waren door goud, gingen de goudsmeden geld scheppen - uit het niets! Dit papiergeld werd uitgegeven in combinatie met een lening aan de ontvanger van het papiergeld. De houder van deze papieren had recht op een evenredige hoeveelheid goud, maar tegelijkertijd een even zo grote schuld aan de goudsmid. De goudsmid eiste behalve aflossing van de lening tevens betaling van rente over de lening.

Dus hiermee ontstond het principe van het met geld 'te verdienen'. Dit is in het kort de grondslag van het bankieren, dat tot op de dag van vandaag in praktijk wordt gebracht. Bankiers scheppen dus geld uit het 'niets' door het fractioneel bankieren. Sterker, in het verleden was er nog sprake van geld in omloop, dat gedeeltelijk gedekt was door goud. In de moderne wereld is er echter geen enkel verband meer tussen geld en goud en in de meest recente tijd is geldschepping een digitaal ('druk op de knop') proces geworden.

Als u het beeld voor ogen neemt van het Droste cacaoblik met daarop de verpleegster die een dienblad in haar handen heeft met daarop een Droste cacaoblik, waarop de afbeelding staat van ... enzovoort, dan heeft u een visuele indruk van het geldschepingsproces.

Op basis van de rechtvaardiging dat het geldscheppingsproces moest worden gecentraliseerd om zo een ongecontroleerde groei van de geldhoeveelheid te voorkomen, gingen de overheden van de diverse landen, eerst in Europa, later in Amerika en nog later ook in Azië, ertoe over om het geldscheppingsproces te centraliseren bij één bank, de Centrale Bank.

Hierdoor ontstond in 1736 de Bank of England, opgericht door een Schot. In 1814 werd de Nederlandsche Bank opgericht door koopman-koning Willem I. In 1800 de Banque de France door Napoleon Bonaparte. In 1870 de Deutsche Bank, op initiatief van grootindustriëlen, in 1882 de Japanse Bank en pas in 1913 de Federal Reserve in de Verenigde Staten.

Het zou logisch zijn dat in een democratisch land het scheppen en vernietigen van geld onder controle zou staan van het parlement. De werkelijkheid is anders. De Bank of England was tot 1946 een 'privately owned' instituut. Niet de staat, maar individuen via door hen gecontroleerde bankinstellingen beschikten

over de geldhoeveelheid in het in de 18e en 19e eeuw economisch machtigste land ter wereld.

De 'City', gebouwd in Londen, op grond waarop eens een Minervas-tempel had gestaan, was tot de Tweede Wereldoorlog het financiële centrum van de wereld. Na de Tweede Wereldoorlog werd de Bank of England genationaliseerd. Maar toen was Engeland bankroet als gevolg van de Tweede Wereldoorlog en was het financiële centrum verschoven naar New York.